

8. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.

9. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.

10. Клименко В.В. Фондовий ринок у контексті фінансової безпеки держави // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 4. – С. 21-26.

11. Покотиленко Р.В. Механізм формування та забезпечення економічної безпеки: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. – Донецьк: Ін-т економіки промисловості НАН

України, 2003. – 20 с.

12. Чорнодід І.С. Економічна безпека як категорія економічної теорії // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №11. – С. 13-20.

13. Побережний С.Н. «Оценка финансово-экономической эффективности деятельности подразделений банковской безопасности»: Автореф. дисс. ... канд. экон. наук. – Суми: Украинская академия банковского дела Национального банка Украины, 2006. – 21с.

Статья поступила в редакцию 17.12.2007

О.І. БЛАГОДАРНИЙ, *к.е.н., доцент,*

Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Донецьк

С.В. РАК,

Головне управління статистики у Донецькій області

А.О. ФОМЕНКО,

Донецький національний технічний університет

НЕОБХІДНІСТЬ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В ДЕРЖАВІ

Сьогодні в колі науковців ведеться активна дискусія щодо демографічної ситуації в країні, проте в суспільстві ще не відбулося усвідомлення важливості цієї проблеми і тих руйнівних наслідків, які несе в собі явище депопуляції населення.

Слід відзначити, що особливості демографічного розвитку держави, домінуючі тенденції становлення якісних та кількісних характеристик народонаселення відіграють важливу роль у забезпеченні повномасштабних перетворень. Тому дослідження кожного аспекту цієї проблеми завжди приваблювало дослідників і було досить актуальним.

Проблемі демографічного розвитку та назрівання демографічної кризи приділяли значну увагу В. Стешенко[1; 2], Е. Лібанова[3], С. Цапок [4] та інші спеціалісти не тільки України, а і других держав СНД та дальнього зарубіжжя. Але як правило, значна увага приділялася кількісним процесам в загальному вигляді і майже не досліджувалась згадана проблема в соціальному аспекті.

В зв'язку з цим метою цієї статті є аналіз процесів народжуваності в Україні, особливо поза офіційно зареєстрованим шлюбом і розробка пропозицій щодо вдосконалення сімейної політики в Україні.

Дуже часто суспільно-політичне обговорення даної проблематики „грішить” популізмом, спекулятивністю, має поверхневий характер. Безперечно важливо, що на рівні держави ведуться спроби виправити ситуацію в демографічній сфері. Проте виникають сумніви, чи в змозі цьому зародити просте нарощування суми виплат на народження дитини. Як показала практика, чим вище виплати, тим дорожче все, що пов'язано з немовлям: медичне обслуговування вагітності і пологів, дитяче харчування, дитячі речі. Сьогодні дитячий візок коштує як невеликий меблевий гарнітур.

Зростає кількість жахливих фактів, коли матері народжують дітей тільки з метою отримати грошову допомогу, але немовлят не доглядають, не займаються їх

© О.І. Благодарний, С.В. Рак, А.О.Фоменко, 2008

вихованням [5].

У кращому випадку така дитина опиняється в дитячому будинку. В цьому зв'язку постає питання про необхідність удосконалення системи заходів по стимулюванню народжуваності. Простіше всього нарощувати суми виплат, розбещуючи маргінальні шари населення, а не створювати продуману систему стимулювання народжуваності.

Чому на державному рівні не відновити практику субсидування виробництва дитячого харчування і дитячих речей? Це б дозволило зменшити ціну відповідних товарів і в кінцевому підсумку „здешевило” б утримання дитини для її родини.

Для людей, які відповідально ставляться до питання появи дитини в їх родині, – грошова допомога є одним з аргументів на користь такого рішення, а не визначальним фактором, тому що мало народити дитину – потрібно виховати, прогледувати, дати належну освіту. Саме в цьому полягає найважливіша соціальна функція родини – народження, виховання і первинна соціалізація дітей. Проте як слушно заува-

жує О.В. Сінельников: “Рідко яка жінка наважиться мати декілька дітей, якщо подружні стосунки є неміцними” [6, с. 57]. Слід ясно усвідомити, що розвиток демографічних процесів тісно пов'язаний із станом інституту сім'ї, який в останні роки зазнає значних трансформацій. Українська статистика шлюбів і розлучень (рис. 1) ілюструє нестабільність шлюбів, підтверджуючи наявність кризи “класичної” сім'ї. В той же час зауважимо, що в останні роки набули широкого поширення альтернативні форми шлюбу (гостьовий шлюб, цивільний шлюб (співмешкання)), тому наведена статистика зниження шлюбності має бути скоригованою у відповідний бік, проте більшість жінок у таких стосунках почувуються менш захищеними. Соціальні наслідки поширеності розлучень вельми різноманітні і небезпечні – це зростання кількості неповних сімей, розповсюдження самотності і в кінцевому підсумку нереалізованість репродуктивних потреб і планів жінок, що в кінцевому випадку відбивається на характеристиках народжуваності.

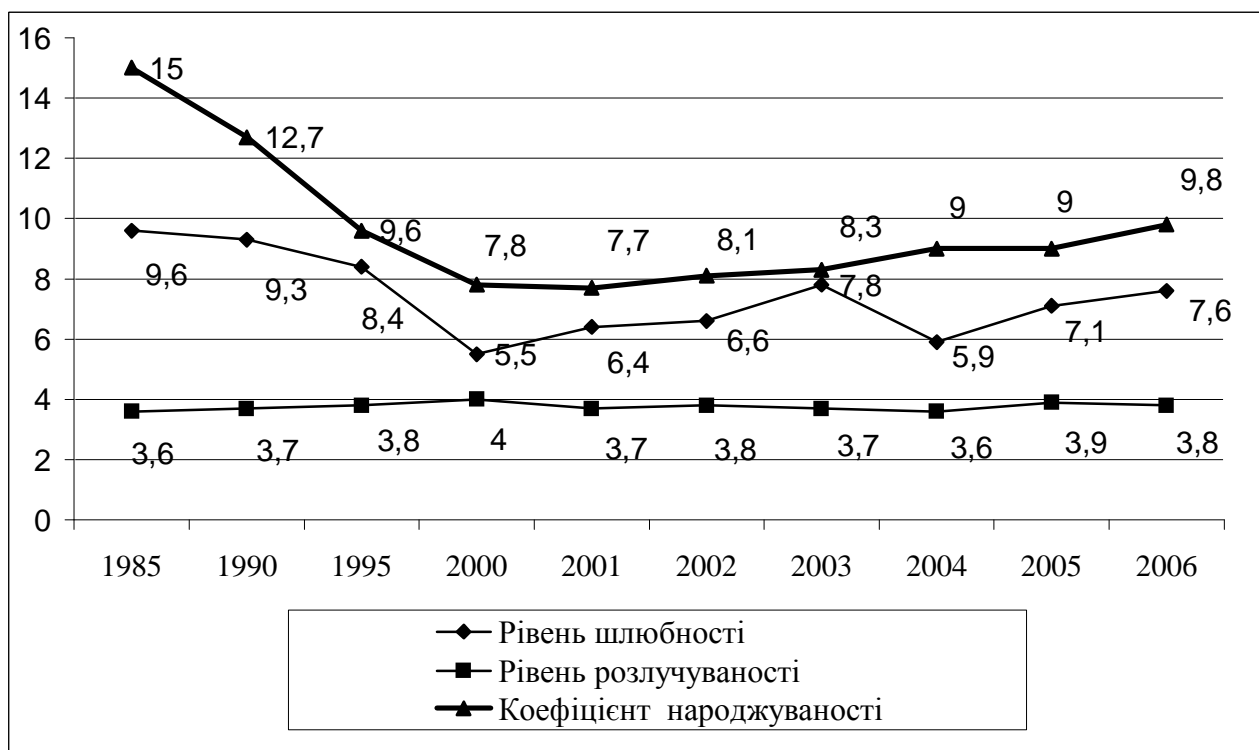

Рис. 1. Показники народжуваності, шлюбності і розлучуваності в Україні на 1000 наявного населення (розраховано за даними [7, с. 364, 373; 8, с. 2])

Криза інституту шлюбу призводить до поширеності так званих материнських сімей і зростання кількості дітей народжених поза офіційно зареєстрованим шлюбом. Згідно даних таблиці 1 за період 1985-2005 рр. кількість дітей, народжених поза шлюбом, зросла в 2,6 рази. Практично ця ситуація незначно змінилася і в 2006 році, так як частка дітей, народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому

шлюбі, становила 2,1%. [9, с. 338]. І що особливо так це те, що цей показник більш ніж в 2 рази вищий проти показника 1985 року. А крім цього треба відзначити, що загальний показник цієї категорії дітей по Україні зростає не за рахунок зростання показника народження першого по порядку народження малюка, а приблизно однаково народжених першого – п'ятого по порядку народження.

Таблиця 1

Частка дітей, народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі (відсотків до загальної кількості народжених)

	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Всього	8,3	11,2	13,2	17,3	18,0	19,0	19,9	20,4	21,4

Джерело: [7, с. 367; 9, с. 338]

Розподіл народжених за шлюбним станом матері, наведений в табл. 2, дозволяє більш докладно дослідити дане явище: тенденцією останніх років є зростання частки первістків в загальній структурі народжуваності, при цьому біля 60% відсотків цих дітей народжується поза шлюбом, час-

тка позашлюбних народжень в групі дітей, які є другими за порядком народження, значно менше і коливається біля 24%. Негативні наслідки зміни структури і функцій сім'ї обумовлюють необхідність виділення сімейної політики в окремий напрямок здійснення соціальної політики держави.

Таблиця 2

Розподіл народжених за шлюбним станом матері та порядком народження

	1990				2004				2005			
	всього		у т.ч. у матерів, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі		всього		у т.ч. у матерів, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі		всього		у т.ч. у матерів, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі	
	осіб	%	Осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
всього народжених	657202	100	73505	100	427259	100	87265	100	426086	100	91097	100
у т.ч. за порядком народження												
першими	343584	52,3	41705	56,7	258059	60,4	55726	63,9	251565	59,0	57557	63,2
другими	229561	34,9	18012	24,5	127568	29,9	20775	23,8	131147	30,8	22170	24,3
третіми	54195	8,2	7841	10,7	26698	6,2	6763	7,7	27966	6,6	7027	7,7
четвертими	15170	2,3	3085	4,2	7745	1,8	2223	2,5	8050	1,9	2449	2,7
п'ятими та наступними	14550	2,2	2787	3,8	7036	1,6	1654	1,9	7144	1,7	1760	1,9
невідомі	142	0,0	75	0,1	153	0,0	124	0,1	214	0,1	134	0,1

Джерело: [9, с. 338 та власні розрахунки]

Державна сімейна політика має уявляти собою цілісну систему заходів еконо-

мічного, правового, соціального, інформаційного, ідеологічного та адміністративно-

го характеру, які адресовані безпосередньо родині. Головною метою сімейної політики в Україні слід назвати стимулювання народжуваності до рівня простого відтворення поколінь, тобто зростання сумарного коефіцієнта народжуваності на одну жінку фертильного віку на рівні 2,1-2,2 народжених дітей. До підцілей даної політики слід віднести:

- стабільність економіки в державі, зростання доходів населення, подолання розшарування населення, зниження безробіття;

- соціальний захист і соціальні гарантії жінкам у період вагітності і догляду за немовлям; правовий захист матері і її дітей;

- подолання ідеології малодітності як панівної у суспільній свідомості, підтримка моделі родини з двома дітьми як певного соціального ідеалу, загальна пропаганда родинних цінностей та здорового способу життя;

- підвищення рівня медичного обслуговування, зокрема медичного супроводження вагітності і пологів, профілактики і лікування безпліддя, медичного піклування за дітьми.

Надзвичайно важливе питання в сфері сімейної політики – покращення житлових умов родин, які мають дітей або, хоча б, перспектива такого покращення. Відомо (і це підтверджує ряд досліджень [6, с. 54;]), що саме наявність відповідних житлових умов, а саме кількості кімнат, які є в розпорядженні родини, є провідним мотиваційним фактором для потенційних батьків.

Проте до сьогодні в державі не створено механізмів забезпечення пільгових умов для отримання (покращення) житла родинами, які мають дітей. Припинені програми пільгового кредитування молодіжного будівництва. В той же час зростання цін на ринку нерухомості робить нереальними перспективи придбання нової квартири для переважної кількості пересічних громадян.

Враховуючи викладене, слід відзначити, що сімейна політика повинна враховувати диференціацію режиму відтворення

населення за регіонами України. Так прояви демографічної кризи в Донецькій області є гострішими, ніж в цілому в державі. За даними [10] сумарний коефіцієнт народжуваності в Донецькій області в 2006 році склав 1,083 при 1,254 по Україні, при цьому коефіцієнт природного скорочення населення в Донецькій області дорівнює 9,2, а в Україні дорівнює 6,4. Відповідно для таких регіонів - Луганської, Донецької, Сумської, Чернігівської, Черкаської областей, режим відтворення населення в яких є найгіршим, повинна бути розроблена низка специфічних заходів сімейної політики.

Проведений огляд дозволяє підкреслити, що в Україні заходи сімейної політики ще не набули статусу дійових, особливо проблемними є заходи, пов'язані з фінансовими ресурсами (житло для молодих сімей та як необхідне покращення житлових умов сімей, які мають 2-3 дітей та хочуть народити ще).

Подальші дослідження цієї проблеми повинні зосереджуватись в вивченні процесів відтворення населення України з врахуванням особливостей регіонів, які суттєво впливають стан аспекту демографічної політики з урахуванням напрямків та можливостей державної сімейної політики.

Література

1. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрямки протидії/ За науковою редакцією проф. В. Стешенко. – Київ, 2001. – 560 с.
2. Стешенко В., Піскунов В. До питання про концепцію національної демополітики // Демографічні дослідження. Вип. 18. – К.: ІЕ НАН України, 1996. – С. 21.
3. Е. Лібанова. Демографічна криза в Україні//Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 92-93.
4. Цапок С., Ножак Л. Сучасний стан і перспективи демографічного розвитку України//Регіональна економіка. – 2003. - № 1. – С. 82 – 90.
5. Шарий А., Ионычева Н. Бизнес на младенцах // Сегодня. – 2007. – 27 сентября. – С.30.

6. Актуальные проблемы демографической политики // Вопросы статистики // 2001. – № 6. – С. 53-58.

7. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Державний комітет статистики України. – К.: Видавництво “Консультант”, 2004. – 632 с.

8. Демографічна ситуація в Україні у 2006 році: Експрес-інформація. – К.: Державний комітет статистики України, 2007. – 34 с.

9. Статистичний щорічник України за 2006 рік/ Державний комітет статистики України. – К.: Видавництво “Консультант”, 2007. – 552 с.

10. Населення Донецької області у 2006 році: Демографічний щорічник. – Донецьк: Головне управління статистики у Донецькій області, 2007. – 153 с.

Статья поступила в редакцию 24.01.2008

Н.В. БОДРЯГА,

Б.І. КРИВОБЕРЕЦЬ, к.е.н., професор,

Донецький національний технічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ

ПДВ відіграє значну роль у формуванні державних доходів бюджету і входить до трійки податків, які займають найбільшу питому вагу в структурі доходів зведеного державного бюджету. Він є не тільки важливим джерелом доходів, а і інструментом регулювання економічних процесів. Проте на сьогоднішній день на державному рівні визнано недосконалість існуючої системи адміністрування ПДВ. Динаміка бюджетної заборгованості щодо відшкодування ПДВ: за 12 місяців 2005 року вона зросла на 1,5 млрд.грн., а за 11 місяців 2006 року на 1,7 млрд. грн. [16]. Не дивно, що останнім часом в Україні з'явилося багато робіт, автори яких пропонують різні підходи, щодо вирішення проблем системи справляння ПДВ.

Інтенсивні дослідження економічної сутності доданої вартості та механізму справляння ПДВ мають місце в працях вітчизняного вченого В.П. Вишневського [3,4]. Аналізу ефективності ПДВ в Україні присвячені роботи Єфименко Т.І., Луїної І.О., Соколовської А.М. [5]. Заміні існуючої системи ПДВ на альтернативні види непрямих податків присвячені праці М.А.Науменко, В.І.Панченко [6,7]. За кордоном удосконаленню діючої системи справляння ПДВ приділяє велику увагу в своїх дослідженнях російський економіст В.К. Конторович [8].

Проте до сьогодні багато проблем функціонування ПДВ залишаються недосягненими. Так зокрема, невирішеними залишаються такі актуальні питання адміністрування ПДВ, як підвищення фіскальної ефективності ПДВ і дієвості існуючої системи бюджетного відшкодування.

Існуюча система відшкодування ПДВ нерідко призводить до шахрайства, зловживань, що і є основною причиною того, що деякі фахівці-економісти наполягають на його скасуванні або заміні на інші види непрямих податків.

Актуальність зазначених проблем, їх висока народногосподарська значимість і визначили тему статті. Метою якої є оцінка механізму адміністрування ПДВ в Україні та розробка пропозицій щодо його удосконалення.

ПДВ як економічна категорія являє собою систему виробничих відносин щодо примусового відчуження в бюджет частини новоствореної вартості, яка виникає на всіх етапах виробництва та реалізації товарів, робіт, послуг. ПДВ – це податок на вартість, яка додана факторами виробництва (робоча сила, капітал, земля) даного підприємства. ПДВ є податком на споживання. Він стягується на кожній стадії виробництва, проте його тягар лягає на кінцевого платника – споживача.

© Н.В. Бодряга, Б.І. Кривоберець, 2008